

A forradalom áldozatainak emléke

Bella István

Arccal a földnek

„Befed ez a kék ég, ha nem fed koporsó,
Óram tisztességes csak legyen utolsó.
Akár farkas, akár emésszen meg holló:
Mindennél felyül ég, a föld léssen alsó.”
Zrínyi Miklós

Arccal a földnek, ahogy éltem,
élek, élő, a föld alatt,
fekete kátránypapír-éjben,
hol nem megy le, s nem kel fel a nap,

mert ragyog örökkön örökké
földdel teli szívem helyén
napvilág-halhatatlan rögökké
fényesedett emberremény.

fejfel lefele nőnek, égnek
a füvek, lombozik a fa,
és földben száll a földnek, égnek
minden csillaga, madara,

a föld alatt fordul az égbolt,
változik nappal, éjszaka,
a fönti ég csak sötétség volt,
vagy a napvilág látszata,

kátránypapír-fekete éjben,
hol nem ment le, s nem kelt fel a nap,
arccal a földnek, ahogy éltem,
élek, élő, a föld alatt.

(1989)

Eörsi István

Ma húsz éve

Ma húsz éve egy kibliszagú zárka
júniusi iszonyatába
betört a gyász. A halottak
lila nyelvvel rácsunkon lógtak.

„Pár bolsival kevesebb” – szolt egyik társam
megmérgezve a kétségbeesést is.

Halkul szégyenszemre a gyász.
Halhatatlan az árulás:

Azóta másképpen élek.
Kinőt belőlem is a gyom.
Gyilkosok között fütörészek
S tudom hogy tudják hogy tudom.

Hallgatok de teli torokból.
Saját arcból álarcot hordok.
Az egyezséget ismerem jól.
Az ujjlenyomatok láttán vigyorgok.

Nyugatberlinben from ezt.
K. a konyhában énekelni kezd.

Az asztalon tányér, pohár, kés.
Mi a túlélés? Lezüllés?

(1978)

Lakatos István

In memoriam

Halottakat
a sírban tovább ölni nem szabad.
Holttesteket
hazugsággal takarni nem lehet.
Sötét falak,
bent most van a gerinc törés alatt.
Szabad, lehet
tovább gyötörni a gyötörteket.

Telek, nyarak,
lesz ki elhullik, lesz ki megmarad.
S ha perbe kezd,
kit perzselő mészbe temettek?

Próbáld, tagadd
a titokban felakasztottakat.
Nyarak, telek
örzik örökre a megölteket.

(1959. június)

Kassák Lajos

Egy elsötétített ház

Holtak árnyai járják a folyosókat
ki golyóval a szívében, ki kötéllel a nyakán
ki győzelmeit, kudarcait számlálja csöndben
kit a nási ágy emléke marasztal itt.

Éjszaka van. Milyen jelek intenek felém?
Látom, színe és visszája is véres mindennek
sosem tudhatom meg ki gyilkol le a gyűlölettel
vagy kit sebeznek halálra félelemmel én.

(1957)

Nagy Gáspár

Ők már kivárvák

(fóhász a temetetlen holtakért
és a jeltelen sírokban várakozó vértanúikért)

Ők már kivárvák
ott a föld alatt
hűségesen simul
homok agyag – és
nápolyként a
megtört deszkaprés
nyelvük helyére hull
akár a kés
s fölvérzi utolsó szavuk
mihez alig volt joguk
itt hol végórán szólni is
rebellió; fényes tüntetés –
és kínó szájkából
rettenet virág
sírjukat ott keresd
VILÁG! – s ha vak rá?

süket és béna vagy nem meri?
Isten a Világ gyávjait akképp
bünteti hogy gömyedjenek
élve ítéletnapig –
de Ők már kivárvák
ott a föld alatt
kivárja ott velük
homok agyag – és
csöndben kivárvák fényük
a deszkaprés alól
mikor föltámadnak
halottaiból.

(1987)

Faludy György

Nagy Imre

Leltárt készített, míg hajnalban
fel-alá járt a pincebolt
alatt: csak cvikkere hiányzott,
egyébként minden rendben volt:
- a pere-lejárt, a lelke-tiszta
s egy óra sem kell már, amíg
Kossuth Lajost, Rákóczi, Dózsát
beérik kurta lábai.

Mi adta néki a nyugalmat?
Hogy tudta: hallgatják, míg hallgat
és azt is, hogy a század tiúkat
ő oldotta meg félúton?
S mi növesztette nagyra, szépre?
Bölcs bátorsága? tisztessége?
Batthyányhoz hasonló vége?
hogy ő lesz fajtánk példaképe
a holtak élén? Nem tudom.

A szomszéd cellából Maléter
köhécselt. Hirtelen hideg
szellő fűt tarkóján. Hogy papírt
és tollat kérhetne? Minek?
Minek, gondolta. Száll az írás,
mint viharban a levelek,
s köztük, derűsen és kimerően
zömök, ősz férfi jár: a tett.

A vég, sejtette, még nehéz lesz,
de az ár nem oszt, nem szoroz, –
megnyílt az ajtó: káromkodva
ugrottak rá a vasbotos
pribékek, megkötötték karját
s végigrugdosták az orosz
zsebrákok sorsfalán át,
míg ő cvikker nélkül, félvakon

támolygott, aztán szánaözva
szétnézett kinn az udvaron:
de már az ávós hóhész rémült
arcát nem vette észre, sem
a helytartót, ki két szovjet tiszt
közt áll, vacogva, részegen.

Aztán csak mész, vajpuha mész jött,
előbb ráterítette bő
tógáját, aztán szikkadozni
kezdett, majd mint a krétakő
kemény közetnek nőtt reája,
megette bőrét, húsát, arcát,
de bajsza nyájás kunkorát
szálanként őrizi, mint az ország.

Azóta újra mellbeteg,
keszeg varróleány a nappal
s izzadt ringyók az éjszakák, –
ám néha félálomban este
szemembe hull egy fény-nyaláb:
talán a láthatáron villan,
vagy a szomszéd utcán a villany,
de lehet, hogy cvikkere.

(London, 1958. június)

Gömöri György

Emléksorok egy áldozatról

N. I. emlékének

Utca nem őrzi nevét, mosolya is már fakulóban
régi felvételeken, s bár vannak még, akik érzik
kézszorítás-melegét, s idézik utolsó,
hátrahagyott szavait, az újonnan születettnek
ő már csak adalék, túl egyszerű, köznap két név.
Meg kellett halnia: így kívánta a százceselű végzet.
Sértett démonok engesztelésére vére kiomlott –
s kellett a test a habarcsba, az alapozásba, amelyre
s relatív jólét csálé Dévavára fölépült.
(Ingatag falain, aki látja, olvashatja az írást:
„KAPARJ KURTA: NE SZÓLJ SZÁM, S NEM FÁJ A FEJÜNK.”)
Utca nem őrzi nevét, s aki szólna ma róla, csak így szól:
nem e világra való volt ennyi naiv bizalom.
Él mégis, túl szavakon, most és minden időben,
mindig, míg valahol pár magyar összehajol.

Krassó György Májusi hajnal

Gyűjtő. Kisfogház. Halk kopácsolás.
Rácsot, vak ablakot tavasz legyint.
„Az udvaron akasztás lesz megint.
Folyik tovább, pajtás, a gyilkolás.”

„Gyűjts rá, barátom!” Mély szelíd harang
kong messziről „Egy hét és nyolc kötél.
Ki megy ma – Angyal, Kósa, Szente, Szél?”
Egy zárka nyílik s felsűvít a hang:

„Fiúk... Hazánkért... Isten veletek...
Erdősi búcsúzik most tőletek.”
Valaki sír. Lépések. Lánc kocog.

Kinn: „Éljen a szabadság... Gyilkosok...”
Aztán csönd. Társam így szól: „Már nem él.”
S kezemben ég a cigaretta még.
(1958. május 10.)

Obersovszky Gyula Az idő megállt

Ügyeljetek
Mert rohan majd tovább
és napok jönnek
napra napok
s újra éjszakák

Az idő megállt
Ügyeljetek
Harangra szól harang
míg hullik hullik
gödreből új
gödrebé a hant

Az idő megállt
Ügyeljetek
Egy szív holtában él
és egy népnek
mondja el
mit holtában beszél

Az idő megállt
Ügyeljetek
Mert rohan majd tovább
és napok jönnek
napra napok
s újra éjszakák

Mándy Stefánia

Epitáfium 1956

egy dal dől reám
egy ország
így hullottam a rögre
muredt sziklahegyek nyomják laposra az arcom
úgy hagytalak el futva sietve
ifjú törtörtü profilom reliefje
tenyeredbe vésődve
örökre
éltem tizenhét évet
meg nem születve
íjként feszülve
egyetlen készületre
éltem tizenöt évet tizenhatot
egyetlen el nem gondolt gondolatot
hordoztam szívemben
búcsú volt? születés?
neked gondolt nevedre borított
feledés
nem terebélyes szakállú ösnek
jöttem e korba
s nem járom malmát a
zörgő robotnak
elkallódott ifjú halottnak
jöttem kit hősek nevezni botorság
egy fal dől reám
egy ország

takard el orcád

Sinka István

Szépítő júniushoz

Ne szépíts engem Június,
ne szépíts, nyár: szeplőtlen orcám.
Őszi halálszag van itt... Bús
kis kezdet magyar sír
nyújtsd csak ki: ím most érintsd hozzám.

Elhullanék ősi ködben
én, ki a napon itt melengek.
Vagyunk ezren, talán többen,
kiket még levágnak, s majd
fekszünk sorban: csudaszép rendek.

Forró volnék én, nem hideg,
mégis már csak az ősznek kellek.
Ne szépíts nyár, minek? kinek?
Ne szépíts, Június... Óh!
szébbek, kik a halálba mennek.

(1958)

Petri György

A 301-es parcelláról

Maradjon úgy minden!
Az állatkerti dögökkel együtt?
Igen. Miért, hát különb sors jutott nekik?
A kötel szelidebb, mint az elaltatás?
Én nem felejték (nem fenyegetőleg
mondom ezt: ilyen a természetem:
nem tudok felejteni).

Másrészt mit is kívánnék magamnak,
ha – ha-ha! – halott lennék,
és visszalátogatnék ide, mint kövendég?
Hogy hagyjanak már békén.
A kegyeletre szarok. Az élőkkel
kellett volna irgalmasabbnak lenni
(élni hagyni őket). Most már késő.

A halál ellen nincs remedium:
özvegyeknek, árváknak, nemzeteknek
nincs jóvátétel. Nem érdekelnek
a hőhőségek megkésztett könnyei.
Az én szemem száraz. Nézni akarok vele.

Nem túl sok ugyan
a látmivaló, de a szürkülletben
kiélesedik minden:
egy női test, egy faág,
arcod pihéi. Nem akarok
semmit. Csak nézelődni.

Tollas Tibor

Túlélők

Az 1956-os forradalom és szabadságharc
30. évfordulójára

Legyen csendes az álmuk,
mert nem haltak hiába.
– Letarolt erdő fái –
úgy fekszenek vigyázba’.

Földtöme szájuk némán
kiált időtlen esküt.
Elvetett mag a rögben
a csontmeztelen testük.

Feldúlt sírjukon mécses,
október tűzvirága,
a holtak jogán kérdez,
választ már mit se várva.

Múltunkat elrabolták,
a sivar jelen hallgat.
Ők éltek túl, – a holtak,
a győztes forradalmat.

(München, 1986)

Kiss Dénes

Szégyenünk

a legnagyobb szégyen a feledés
a megalázó enyészet
hiába tündökölt az egész
ha elhalnak benne a részek

még az Isten is általunk
tud csak igazán magáról
akit élettől áztatunk
hogy megmentjük a magánytól

micsoda szégyen: elmúlni
örökre s vigasztalanul
de élet s halál egymástól
még az Istenért sem tanul!

(1994)